

ΠΑΜΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΤΗΤΑ

Π.Μ.Σ. “Σχολική Ψυχολογία” (Κατεύθυνση: Σχολική Ψυχολογία)
Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Μάθημα : Διαπολιτισμική Κοινωνική Ψυχολογία στη Σχολική Κοινότητα

Διδάσκων : Βασίλης Παυλόπουλος

Φοιτήτριες : Καρακίτσου Έμιλυ

Ρουφογάλη Κατερίνα

Σαραντάρη-Χατζηκωνσταντίνου Ζωή

Φουρνιώτη Μαριάνθη

Στοιχεία Επικοινωνίας : katerina_rouf@outlook.com

Χειμερινό Εξάμηνο 2020-2021

Περιεχόμενα παρουσίασης

1. Ορισμός
2. Ιστορικές Καταβολές
3. Παγκοσμιοποίηση
4. Πολιτισμικές ιδεολογίες
5. Παμπολιτισμικότητα: μία εναλλακτική πολιτική
6. Θετικά παμπολιτισμικότητας
7. Αρνητικά παμπολιτισμικότητας
8. Δραστηριότητα βασισμένη στις αρχές της παμπολιτισμικότητας
9. Βιβλιογραφία

Ορισμός


- ▶ Η παμπολιτισμικότητα (omniculturalism) είναι μια προσέγγιση διαχείρισης της πολιτισμικής ετερότητας που προτείνει ότι κατά τη μελέτη των διαπολιτισμικών αλληλεπιδράσεων πρέπει να δίνεται έμφαση στα κοινά χαρακτηριστικά των ατόμων-μελών των ομάδων.
- ▶ Οι ερευνητές προτείνουν δύο στάδια στην εφαρμογή της, δίνοντας προτεραιότητα στο πρώτο:
 - 1^ο στάδιο: αναγνώριση και έμφαση στα κοινά χαρακτηριστικά
 - 2^ο στάδιο: αναγνώριση διομαδικών διαφορών

(Bilewicz & Bilewicz, 2012 · Moghaddam, 2012)

Ιστορικές καταβολές

- ▶ Ο Baron A. R. J. Turgot υποστήριξε κατά την εποχή του Διαφωτισμού ότι η ιδέα της ανθρώπινης εξέλιξης πρέπει να είναι συνειδητός στόχος ενωμένων προσπαθειών για ευημερία, ελευθερία και ευτυχία για όλους.
- ▶ Οι Gaertner και συν. (2000) πρότειναν ότι, εστιάζοντας σε υπερκείμενες κοινωνικές κατηγορίες, τα μέλη των ομάδων θα μεταθέσουν τη μεροληψία από τοπικές ταυτότητες (π.χ. Πολωνός) σε πιο “εμπερικλειόμενες” ταυτότητες (π.χ. Ευρωπαίος).
- ▶ Ο McFarland (2010) προώθησε την ιδέα της ταυτοποίησης όλων των ανθρώπων, όχι απλώς με μια υπερκείμενη κοινωνική κατηγορία, αλλά με αυτή όλης της ανθρωπότητας.

(όπως αναφέρεται στο Bilewicz & Bilewicz, 2012)

- 
- ▶ Το ποια είναι τελικά τα χαρακτηριστικά που εντάσσουν κάποιον στο σύνολο της ανθρωπότητας μπορεί να διερευνηθεί μέσα από την αναγνώριση της **μοναδικότητας** των ανθρώπων.
 - ▶ Μέσα από την κατανόηση της μοναδικότητας γεννιέται η ανάγκη **μοιράσματος** των ιδιαίτερων ατομικών χαρακτηριστικών με σκοπό την αλλαγή των ατόμων προς το καλύτερο.
 - ▶ Προτεραιότητα, ωστόσο, παραμένει η συμμετοχή όλων στην ομάδα όλης της ανθρωπότητας.

(Moghaddam, 2012)

Παγκοσμιοποίηση

- ▶ Η παγκοσμιοποίηση σχετίζεται με τεράστιες ανισότητες ισχύος καθώς οι τεχνολογικές καινοτομίες συσσωρεύονται κυρίως στις Δυτικές κοινωνίες και τις ΗΠΑ.
- ▶ Αντιδράσεις εγείρονται από μη Δυτικές κοινωνίες με πιο αδύναμα οικονομικά συστήματα και από ομάδες που νιώθουν ότι απειλείται η συλλογική τους ταυτότητα.
- ▶ Ο λόγος είναι ότι οι μειονοτικές ομάδες βρίσκονται μπροστά σε δυο εναλλακτικές: είτε να απορροφηθούν από την επικρατούσα ομάδα ή να εξαφανιστούν με άλλους τρόπους.
- ▶ Πολλές φορές η αντιλαμβανόμενη απειλή ωθεί εξτρεμιστικές ομάδες να ακολουθήσουν βίαιη πορεία επίλυσης της ανισότητας.

(Moghaddam, 2012)

Πολιτισμικές ιδεολογίες

Δύο αντίθετα οράματα της παγκοσμιοποίησης:

- ❑ Η αφομοίωση υποστηρίζει το "λιώσιμο" των διαφορών, την ομοιογένεια σε τομείς όπως: η γλώσσα, η θρησκεία, η φυλή κλπ. Σύμφωνα με την αφομοίωση κινούμαστε προς ένα παγκόσμιο χωριό στο οποίο ο τρόπος ζωής γίνεται όλο και πιο όμοιος (McLuhan, 1964).
- ❑ Από την άλλη μεριά έρχεται η πολυπολιτισμικότητα την οποία ενστερνίζονται πολλά εκπαιδευτικά πλαίσια των δυτικών κοινωνιών υποστηρίζοντας έναν κόσμο όπου οι διομαδικές διαφορές επισημαίνονται και εγκωμιάζονται. Η πολυπολιτισμικότητα είναι υπέρ της διατήρησης της διαφορετικότητας για αυτό και αποτελεί την ιδεολογία της πλειοψηφίας των μειονοτήτων (Moghaddam, 2008).

Αδυναμίες:

- ✓ Η πολιτική της αφομοίωσης, πιέζοντας για ομοιογένεια και λιώσιμο των διαφορών, μπορεί να οδηγήσει σε τρομοκρατία ή ριζοσπαστικοποίηση μεταξύ των ομάδων που αισθάνονται ότι απειλείται η συλλογική τους ταυτότητα (Tajfel, 1978).
- ✓ Η πολυπολιτισμικότητα από την άλλη, δίνοντας προτεραιότητα στην επιδοκιμασία των διαφορών, έδωσε το κίνητρο στις ομάδες να κατασκευάζουν διαρκώς νέους τρόπους στους οποίους είναι διαφορετικοί από τους άλλους οδηγώντας στην ανάπτυξη περισσότερων στερεοτύπων (Ogbu & Davis, 2003).

Παμπολιτισμικότητα: μία εναλλακτική πολιτική

- Η παμπολιτισμικότητα όπου σε σχέση με την πολυπολιτισμικότητα, η πρώτη επικεντρώνεται στα καθολικά χαρακτηριστικά της ανθρώπινης συμπεριφοράς, σε μια κοινωνία όπου οι άνθρωποι δίνουν προτεραιότητα στις ομοιότητες και σε ένα δεύτερο στάδιο επισημαίνεται η αξία της διαφορετικότητας και η ανάπτυξη της ομαδικότητας (Moghaddam, 2012, p. 323).
- Ενώ η πολυπολιτισμικότητα είχε καθιερωθεί ως " η πολιτικά σωστή" πολιτική, σε έρευνες που διεξήχθησαν για να διερευνηθούν οι απόψεις των ανθρώπων σχετικά με την αφομοίωση, την πολυπολιτισμικότητα και την παμπολιτισμικότητα, η τελευταία αντιπροσώπευε μια σημαντική προτίμηση των συμμετεχόντων (Moghaddam & Breckenridge, 2010).

Θετικά παμπολιτισμικότητας

1. Δίνει προτεραιότητα στα κοινά ανθρώπινα χαρακτηριστικά και αναγνωρίζει πως όλοι οι άνθρωποι ανήκουν στην υπερκείμενη κατηγορία «ανθρώπινο είδος», άρα :

- ▶ Όλοι οι άνθρωποι προσλαμβάνονται ως ενδο-ομάδα.
- ▶ Η κατηγορία «ανθρώπινο είδος» δεν έχει ξεκάθαρο ορισμό, οπότε δεν μένουν περιθώρια για προβολή των έσω ομαδικών χαρακτηριστικών στην υπερκείμενη κατηγορία και έτσι οι στάσεις απέναντι στην έξω ομάδα είναι θετικότερες.

(Moghaddam, 2012)

2. Αναγνωρίζει τις διαφορές μεταξύ των ομάδων, άρα:

- ▶ Δεν οδηγεί σε συγχώνευση, αντιθέτως τα ομαδικά χαρακτηριστικά παραμένουν αναλλοίωτα.
- ▶ Δεν οδηγεί σε απειλή της ομαδικής ταυτότητας.
- ▶ Αποφεύγεται η ριζοσπαστικοποίηση των ομάδων και οι συγκρούσεις.

(Moghaddam, 2012)


Αρνητικά παμπολιτισμικότητας

- ▶ Έρευνες (Wenzel et al., 2008) δείχνουν πως όταν καλούμαστε να αποδώσουμε ψυχολογικά χαρακτηριστικά σε υπερκείμενες κατηγορίες, τότε τείνουμε να τους αποδίδουμε χαρακτηριστικά που συνήθως εμφανίζουν τα μέλη της ενδο-ομάδας μας.

Άρα η άποψη ότι όλοι ανήκουμε στο ανθρώπινο είδος :

- ▶ Οδηγεί στην περαιτέρω περιθωριοποίηση των μειονοτήτων, αφού παρουσιάζονται ως μη τυπικά μέλη της ομάδας «ανθρώπινο είδος» και νομιμοποιεί τις διομαδικές συγκρούσεις.
- ▶ Αίρει τους ηθικούς ενδοιασμούς για εκμετάλλευση και διακρίσεις μεταξύ των ανθρώπων αλλά και όσων δεν ανήκουν στο ανθρώπινο είδος π.χ. ζώα, φύση (Bilewicz et al., 2011).

(Bilewicz & Bilewicz, 2012)

- 
- ▶ Οι μειονότητες χρειάζεται να τονίζουν τις διαφορές τους με τις πλειονότητες, ώστε να υπάρξουν ισχυρότεροι ενδο-ομαδικοί δεσμοί και να αναλάβουν συλλογική δράση.
 - ▶ Δηλαδή, οι κατώτεροι ιεραρχικά χρειάζεται να αναγνωρίσουν ότι οι ανώτεροι ιεραρχικά δεν είναι ενδο-ομάδα τους.
 - ▶ Όταν αναγνωρίζονται θετικά στοιχεία στις ανώτερες ιεραρχικά ομάδες, δικαιολογείται η ανισότητα και συγχωρείται η αδικία.

(Bilewicz & Bilewicz, 2012)

Δραστηριότητα βασισμένη στις αρχές της παμπολιτισμικότητας

1. **Ταυτοποίηση του προβλήματος:** πρωτογενής πρόληψη δυνητικών συγκρούσεων λόγω πολιτισμικής ετερογένειας, σε επίπεδο σχολικής τάξης.
1. **Εντοπισμός της λύσης:**
 - a. **Αιτιολογικοί παράγοντες προβλήματος**
 - προϋπάρχων παράγοντας: η όλο και συχνότερη συνύπαρξη μαθητικού πληθυσμού διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων.
 - παράγοντες που το συντηρούν: ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο (π.χ. στερεότυπα, προκαταλήψεις).

β. Αναζήτηση παρόμοιων προγραμμάτων παρέμβασης

- αφόρμηση από το νοητικό πείραμα του Αμερικανού φιλοσόφου John Rawls για την κοινωνική δικαιοσύνη «το πέπλο της άγνοιας» (1971).

γ. Προτεινόμενες λύσεις με μορφή υποθέσεων

- Αν τονίσουμε τις ομοιότητες μεταξύ των μαθητών → θα δοθεί λιγότερη έμφαση στα στοιχεία που τους χωρίζουν
- Αν αναγνωρίσουμε τη διαφορετικότητα σε δεύτερο στάδιο → θα δώσουμε μια ρεαλιστική εικόνα στα παιδιά

3. Καθορισμός στόχων και σχεδιασμός της δραστηριότητας:

- **Σκοπός:** Η προαγωγή διαπολιτισμικών σχέσεων στο σχολικό πλαίσιο
- **Στόχος:** Οι μαθητές σε πρώτο χρόνο **α)** να εντοπίζουν και να δίνουν **προτεραιότητα στις ανθρώπινες ομοιότητες** που μοιράζονται με τους συμμαθητές τους αλλά και σε δεύτερο χρόνο **β)** να **αναγνωρίζουν τις διαφορές που έχουν μεταξύ τους και την αξία της διαφορετικότητας** αυτής.

- Σχεδιάστηκε για μαθητές Γ' Γυμνασίου.
 - Από την ηλικία των 11 ετών εισέρχονται σταδιακά στο στάδιο της τυπικής ενεργητικής νόησης κατά Piaget (1954) → δυνατότητα επεξεργασίας αφηρημένων εννοιών σχετικών με τα πανανθρώπινα χαρακτηριστικά (ανθρώπινες ομοιότητες). Από την ηλικία των 14 όμως κατακτούν επαρκέστερα την ικανότητα επεξεργασίας αφηρημένων εννοιών και υποθετικών καταστάσεων.
 - Προτείνεται ως την ηλικία των 14 το σχολείο να εστιάζει στις ανθρώπινες ομοιότητες, ενώ από την ηλικία των 14 και έπειτα η εστίαση αυτή να προσανατολίζεται και στην αναγνώριση των διαφορών μεταξύ των ομάδων (Moghaddam, 2012).
 - Η εισαγωγή των διαφορών μεταξύ των ομάδων είναι σημαντικό να γίνει αφού έχει υπάρξει μια σταθερή βάση κατανόησης των κοινών χαρακτηριστικών που μοιράζονται οι άνθρωποι.

- Ο σχολικός ψυχολόγος και ο υπεύθυνος του κάθε τμήματος διεξάγουν τη δραστηριότητα.
- **Άμεσα ωφελούμενοι:** Μαθητές Γ' Γυμνασίου
- **Έμμεσα ωφελούμενοι-εμπλεκόμενοι:** Σχολική κοινότητα (καθηγητές, γονείς, μαθητές όλου του σχολείου)
- **Χρονοδιάγραμμα παρέμβασης:** Εφαρμογή της δραστηριότητας στα επιμέρους τμήματα της Γ' Γυμνασίου εντός μιας διδακτικής ώρας.

Ο πρώτος στόχος προσεγγίζεται με το 1ο στάδιο της δραστηριότητας (20 λεπτά).

Ο δεύτερος στόχος προσεγγίζεται με το 2ο στάδιο της δραστηριότητας (20 λεπτά).

Συζήτηση - κλείσιμο (5 λεπτά)

- **Διαθέσιμοι πόροι:** Σχολικές αίθουσες, πίνακες, μαρκαδόροι, κόλλες χαρτιού.
- Μηδαμινό **κόστος** (υπάρχων σχολικός εξοπλισμός).
- **Πιθανά προβλήματα:** Αίσθηση στοχοποίησης από τις ομάδες μειονοτήτων.
 - **Πρόταση-Επίλυση:** Αποφυγή χρήσης παραδειγμάτων που πιθανόν στοχοποιούν συγκεκριμένους μαθητές στο 2ο στάδιο της δραστηριότητας.

- **Διαδραστική** συμμετοχή μαθητών, παρουσίαση ομοιοτήτων και διαφορών από την **καθημερινή εμπειρία** των μαθητών.
- Αφορμή για έναρξη συζητήσεων σε μαθήματα που θίγουν διαπολιτισμικά ζητήματα.
- **Τήρηση πρωτοκόλλου** πριν, κατά τη διάρκεια και μετά την παρέμβαση.
- Η παρέμβαση τηρεί τους **κανόνες ηθικής και δεοντολογίας** καθώς δε θίγει κανένα μέλος της διαδικασίας, υποστηρίζει την έννοια της συζήτησης, ταυτοχρόνως προάγει τα ανθρώπινα δικαιώματα και η συμμετοχή των μαθητών είναι εθελοντική.
- Υποβολή του σχεδίου της παρέμβασης για έγκριση από τον διευθυντή του σχολείου.
- Ενημερωμένη συγκατάθεση από τους κηδεμόνες των συμμετεχόντων.

4. Εφαρμογή δραστηριότητας:

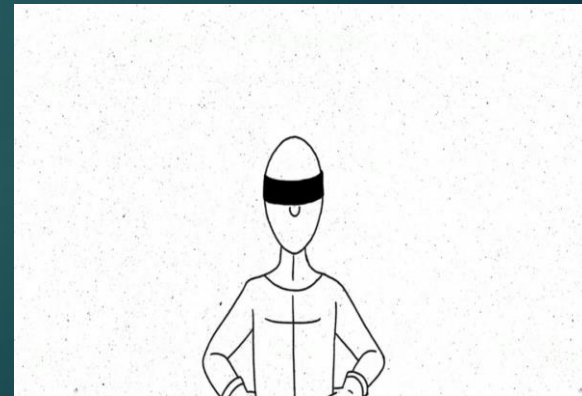
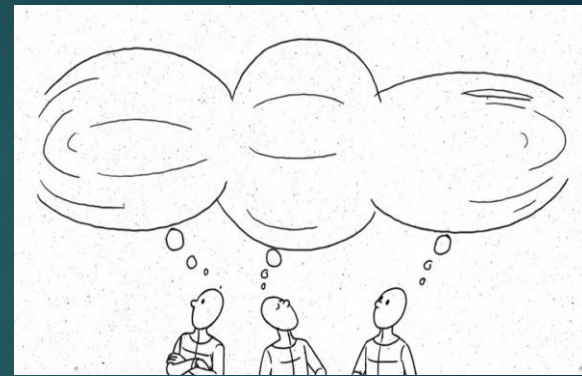
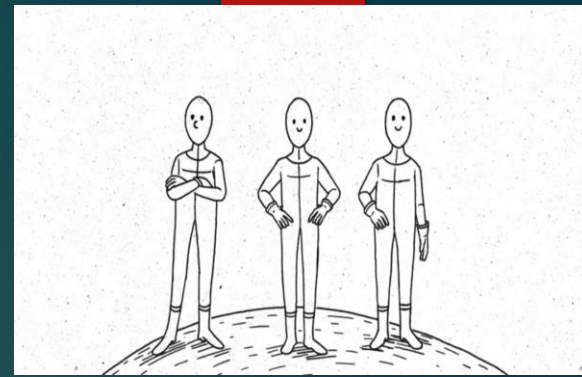
1ο στάδιο. Εκφώνηση :

"Σκεφτείτε έναν κόσμο στον οποίο οι ρόλοι ξαναμοιράζονται, αλλά κανείς από εμάς δεν γνωρίζει ποιος θα είναι ο μελλοντικός μας ρόλος.

Φανταστείτε τον εαυτό σας με ένα πέπλο στα μάτια σας το οποίο δεν σας επιτρέπει να δείτε τον εαυτό σας αλλά ούτε και τους άλλους.

Δεν μπορείτε λοιπόν να είστε σίγουροι για την ομάδα στην οποία ανήκετε και για τα μέλη της. Για παράδειγμα, δεν γνωρίζετε αν είστε αγόρι ή κορίτσι, αν ζείτε σε μια πλούσια ή φτωχή οικογένεια, αν είστε μαύρος ή άσπρος, αθλητικός ή καθόλου και ούτω καθεξής.

Γνωρίζοντας μόνο ότι είστε άνθρωπος θα ήθελα να σκεφτείτε τι χαρακτηριστικά κοινά μπορεί να έχετε με όλους τους άλλους ανθρώπους για τους οποίους δεν γνωρίζετε τίποτα, παρά μόνο ότι είναι και αυτοί άνθρωποι."



(Rawls, 1971)

Στο σημείο αυτό οι ιδέες των μαθητών σχετικά με τα κοινά χαρακτηριστικά καταγράφονται στον πίνακα. Γίνεται συζήτηση περί αυτών (1^ο στάδιο δραστηριότητας).

2^ο στάδιο: Μοιράζονται χαρτάκια στους μαθητές στα οποία αναγράφονται χαρακτηριστικά-πληροφορίες σχετικά με τους ίδιους. Τα χαρτάκια αυτά κατατάσσουν τους μαθητές σε 8 ομάδες (4 ζευγάρια ομάδων):

πλούσια οικογένεια
φτωχή οικογένεια
Γαλλία
Κίνα
μουσική
γυμναστική
χριστιανισμός
μουσουλμανισμός

Οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες. Αναγνωρίζουν τις διαφορές μεταξύ των ομάδων (οι διαφορές καταγράφονται στον πίνακα). Συζήτηση για τον σεβασμό ως προς τη διαφορετικότητα.

Κλείσιμο :

Παρατήρηση του πίνακα όπου έχουν καταγραφεί :

- οι ομοιότητες μεταξύ των ανθρώπων (1ο στάδιο της δραστηριότητας)
- και
- οι διαφορές μεταξύ των ομάδων (2ο στάδιο).




Η ύπαρξη διαφορετικών ομάδων με διαφορετικές ανάγκες, ενδιαφέροντα, δεξιότητες, χαρακτηριστικά δεν αναιρεί την ταυτόχρονη ύπαρξη κοινών πανανθρώπινων χαρακτηριστικών.

5. Αξιολόγηση:

- **Εσωτερική αξιολόγηση:** μέσα από αυτοαναφορές των μαθητών
- **Εξωτερική αξιολόγηση:** παρατήρηση της αλληλεπίδρασης των μαθητών από το υπόλοιπο εκπαιδευτικό προσωπικό

Βιβλιογραφία

- Bilewicz, M., & Bilewicz, A. (2012). Who defines humanity? Psychological and cultural obstacles to omniculturalism. *Culture & Psychology, 18*(3), 331-344. doi: 10.1177/1354067X12446234
- Bilewicz, M., Imhoff, R., & Drogosz, M. (2011). The humanity of what we eat. Conceptions of human uniqueness among vegetarians and omnivores. *European Journal of Social Psychology, 41*, 201–209. doi: 10.1002/ejsp.766
- McLuhan, M. (1964). *Understanding mediia: The extensions of man*. McGraw Hill.
- Moghaddam, F. M. (2012). The omnicultural imperative. *Culture & Psychology, 18*(3), 304-330. doi: 10.1177/1354067X12446230



Moghaddam, F. M. (2008). *How globalization spurs terrorism*. Praeger.

Moghaddam, F. M., & Breckenridge, J. (2010). Homeland security and support for multiculturalism, assimilation, and omniculturalism policies among Americans. *Homeland Security Affairs, 4*, 1–14.

Ogbu, J. O., & Davis, A. (2003). *Black American students in an affluent suburb: A study of academic disengagement*. Routledge.

Rawls, John. (1971). *A theory of justice*. Harvard University Press.

Tajfel, H. (Ed.) (1978). *Differentiation between social groups*. Academic Press.

ΣΑΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ ΠΟΛΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΟΧΗ ΣΑΣ!

